

καὶ ὁμιλοῦσι μὲν τῷ χρησίμῳ ἕνεκα, ἠδικῶν δὲ ποιῶσιν ὡς ὀφεικῆς. διὸ ὡς πιστεύοντες, οὐ νομικῶν ποιῶσιν ὁμοίως ἢ γὰρ ἐν χρησίμῳ τῷ ἡμιῶν πλείεστα ἐγκλήματα. ἢ ἡμῶν γὰρ ἀρετῆ ἀέγκλιτον· οἱ δὲ ἠδὲς ἐχροντες καὶ δδντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ χρησίμοι ἐν ἰδίῳ διαλύονται, καὶ μὴ νομικῶς καὶ ἑταίρικῶς παροσφῆρανται. ὅμως δὲ τῆς χρησίμου ἢ νομικῆ ἀέγκλιτος. ἔστ δὲ ἢ ἡμῶν νομικῆ δει-
 λισις παρὸς νόμισμα· μετατρέται γὰρ τούτω τὸ ἔσσην ἢ δὲ ἠδικῆ ἐκούστος. διὸ ἐνταχρὺ νόμος ὅστι τοῖς ἕτοις ὁμιλοῦσι φιλικῶς, μὴ ἔστι δίκας τῷ ἑκούσιων συναλλαγμάτων ὁρθῶς. τοῖς γὰρ ἀγαθοῖς οὐ πέφυκε δίκασον ἔστι· οἱ δὲ ὡς ἀγαθοί, καὶ τοῖς συναλλήλοισιν. ἔστ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ φιλιᾷ τὰ ἐγκλήματα ἀμφιβάλλονται ἀμφοτέρωθεν, πῶς ἐκείτῳ ἐγκληθεῖ, ὅταν ἠδικῶς, ἀλλὰ μὴ νομικῶς πισύσωσι. καὶ ἔχει δὴ ἄπορία ποτέρως δεῖ κρῖνειν τὸν δίκασον, ποτέρως παρὸς τὸ παρῆμα βλέποντα τὸ ὑπερηθὲν, ποσὸν ἢ πῶν, ἢ τῷ σπεινοδύτῃ. ἐνδέχεται δὲ ἔστι ὁσπρ λέγει Θεόγνης·

Σοὶ ἡμῶν πῶ το δεῖα σμικρὸν, ἐμοὶ δὲ μέγα. ἐν δὲ χεῖρ γὰρ ἐπὶ ἀντιπῶν γυμνάσθῃ, ὡσπρ ἐν τῷ λόγῳ, σοὶ ἡμῶν παρῆμα τῷ ἔστι, ἐμοὶ δὲ δεῖα-
 πον. ἐν τῷ δὲ ἐν δὲ ἔστι τὰ ἐγκλήματα. ὁ μὲν γὰρ ἀξιοῖ αὐτῶν παρῆμα, ὡς μέγα ὑπερηθῆς, ὅπρ διολύτω ἐποίστην, ἢ πᾶν ἄλλο τοῦτο λέγων παρὸς τῷ ἐκείνου ὠφέλειαν ποσὸν ἢ δυνάτω, ἀλλ' ὅπρ ἡμῶν αὐτῶν. ὁ δὲ τούαντιόν ὅσον ἐκεί-
 γω, ἀλλ' οὐχ ὅσον αὐτῶν. ὁ τὲ γὰρ καὶ μεταλαμ-
 βάνω καὶ ἀμρικῶν. ὁ μὲν γὰρ ὅσον αὐτῶν με-
 κρὸν ἀπέσθῃ, ὁ δὲ ὅσον αὐτῶν μέγα ἰδύωτω. ὅπρ
 εἰ κινδύω δίκας δραχμῆς ἀξίον ὠφέλησεν, ὁ
 μὲν τὸ πῶ κινδύω μέγας, ὁ δὲ τὸ πῶ ἀργυ-
 ρίου, ὡσπρ ἐν τῇ ἔ νόμισμάτων δοσῶσθῃ· καὶ
 γὰρ ἐν ταύτῃ παρὸς τούτων ἢ ἀμφοσθήσῃς. ὁ
 μὲν γὰρ ἀξιοῖ πῶς τῷ ἡμῶν, ὁ δὲ πῶς νόν, καὶ μὴ
 δὲ πῶν, ἢ ἡμῶν οὐ πολικῆ, βλέπει εἰς τὸ ὁ-
 μολογῆν καὶ εἰς τὸ παρῆμα· ἢ δὲ ἠδικῆ, εἰς
 τὸ παρῆμα σπιν. ὡσπρ καὶ δίκασον τῷ τῷ μάκρῳ ὄν ὅστῃ,
 καὶ δίκασον μὴ φιλικῆ. ἄπρον δὲ τῷ μέγασθῃ,
 ὁ δὲ πῶ κινδύω μὲν ἢ ἠδικῆ φιλιᾷ, ἀναγκασ-
 τῆς δὲ ἢ χρησίμῳ. οἱ δὲ ἐχρονται μὲν ὡς ἠδι-
 κῶν φίλοι καὶ δὲ ἀρετῶν ὄντες ὅταν δὲ ἀπ-
 κρις ἢ πῶ ἰδίῳ, δὴλοι γίνοντῃ ὅπρ ἔτεροι ἢ δὲ
 πρὶς τὸ φερυντ, verum vbi quid aduersum experiuntur, declarant sese diuerfos.

& quidem vtilitatis gratia consuetudinem cum alio habent. Moralem autem faciunt vt moderati: proinde fidem habentes legitimum non faciunt. Nam inter tres istas, vtilis illa expostulationes habet frequentiores. Virtus enim, habentes, erogantēque conciliantur. Vtilis autem non facillē in gratiam redeūt, nisi legitime, atque, vt socios decet, inter sese congradiantur. Inter vtilis autem amicitias, legitima ipsi quoq; criminatione vacat. Pecunia autem de cōtrouersis decedit legitima, qua & aequale mēsuratur. Moralis autē volūtaria cōuentio est. Quocirca lex alibi ita cōiunctibus posita est, quæ in cōtractibus volūtariis vtrū rectē habeant, nō interponitur. Bonis enim inter sese iustū nullū est: hi verō vt boni, etiam contrahentibus. Licet autem in hac amicitia, vtrinque, accusationes accipites fieri, quonam pacto vtrinque vtantur, quando iuxta mores, non legitime fidem habēt. Ac dubium quidem, vtrōnam modo iustum iudicare conueniat, an respectu rei præsita, quanta sit, & qualis, an accipientis. Contingit enim interdum, quod inquit Theognis:

Tibi quidem dea id paruum est, mihi vov ingens.

Nam contrarium euenire potest, velut etiam in oratione ait: Tibi quidem lusus fit, quod mihi mortem adferat. Hinc igitur accusationes petuntur. Nam ille quidem repetit officium, vt qui rem magnam præsiterit, cum adesset egenti: aut si quid aliud dicat, allatam quantum quidem potuerit, sed quod illi expediebat: hic autem contrā, quantum illi par fuisset, non quantum sibi commodasset. Interdum verō transumpta expostulatione contouertit. Ille enim quantum ipsi contigit, hic verō quāquam magnum pro facultatibus præsiterit. Velut si in periculo constitutus, ille drachmæ pretio adiutus sit, hic quidem periculi, alius verō argenti magnitudinem reputabit, velut in retributione pecuniarum fieri solēt: nam & hic de his contouertitur. Nam alius vt tum, hic verō vt impræsentiæ res est, nisi conciliet, iudicandum arbitratur. Ciuilis igitur amicitia conuentio, & rem ipsam intuetur: moralis autem ad electionem respicit. Quocirca iustum hoc magis est, & iustitia inter amicos vsurpata contentionis causa. Vnde honestior amicitia moralis, vtilis autem necessaria magis. Equidem nonnulli moralem amicitiam